

SI 89 Sigtuna, Kv. Professorn 1

Litteratur: H. Gustavson, Verksamheten vid Runverket i Stockholm, i: Nytt om runer 15 (2000, publ. 2001), s. 32; K. J. Nordby, *Råd þat*, If You Can!, i: Futhark 3 (2013), s. 82 f., Lønruner. Kryptografi i runeinnskrifter fra vikingtid og middelalder. Avhandling for ph.d.-graden, UiO (2018), s. 78, 99 ff., 103, 181, 214, 232, 243, 260, 398 f.; M. Källström, Ännu en rungåta avslöjad i Sigtuna?, [K-blogg](#) den 15 februari 2014, Gott öl i Sigtuna, i: Situne Dei 2014, s. 52 f.; Vardagens runor, i: Sigtunaguide 2016, s. 33, Sighs and sorrows – but no laughter? Expressions of emotions in runic inscriptions, i: Tears, sighs and laughter. Expressions of emotions in the Middle Ages (2017), s. 284 f., Plugget på vikingatiden. Att lära sig läsa och skriva i vikingatidens och medeltidens Sigtuna, i: Populär arkeologi 2021:5, s. 45; A. Wikström et al., Hos Herr Niklas och annat skrivkunnigt folk. Arkeologisk undersökning i kvarteret Professorn 1 i Sigtuna 1999–2000, *Up Sigtuna RAÄ* 195:1, Morr 63 (2021), s. 271; H. Williams, Rökstenen och världens undergång (2021), s. 191.

Äldre avbildning: H. Gustavson, teckning a.a. s. 32; K. J. Nordby, teckning a.a. 2013 s. 82, 2018, s. 398; M. Källström teckning a.a. 2014 s. 53, 2017 s. 285.

Signum i Samnordisk runtextdatabas: [U NOR2000:32B](#)

Ett runristat revben av nöt påträffades år 1999 vid en arkeologisk undersökning i en passage i kv. Professorn 1 (Ruta F8. Kontextnummer 1460. Fyndnummer 6936) och har daterats till ca 1090–1105 (Fas 11a, Wikström et al. 2021, s. 271).¹ Det förvaras nu i Sigtuna museum ([inv. nr 62980](#)).

Revben med runor på vardera sidan av benet. Benets längd är 125 mm, bredd 35 mm och tjocklek 13 mm. Runhöjd 15 mm–28 mm (1 r resp. runa 9).

Fig. 1. Framsidan av runbenet SI 89 från kv. Professorn 1. Foto Bengt A. Lundberg 2000 ([Arkivsök](#)).

Inskrift sida A:

ṛt̃aap̃p̃ (chiffret upplöst: **rap þat**)

Råd þat!

»Tyd detta!«

¹ Fyndet daterades först preliminärt till tidigt 1100-tal (Gustavson 2000) och senare till perioden 1065–1085 (Mats Pettersson, meddelande till HG 25/1 2012).

Fig. 2. Baksidan av runbenet SI 89 från kv. Professorn 1. Foto Bengt A. Lundberg 2000 ([Arkivsök](#)).

Inskrift sida B:

r-ki [lönnrunor:] 1:6 0:3

⁵

Ruggi(?).

»Rugge(?)»

Till läsningen: – Sida A: Den första runan på sida A har formen av en **r**-runa med ett kort streck skuret snett uppåt höger från huvudstavens bas till bistavsbenets mitt. Som tolkningen visar (se nedan) skall den senare tolkas som en ensidig **t**-bistav. Runa 2 har två osymmetriskt placerade ensidiga bistavar till **a**, den ena snett nedåt vänster och den andra snett uppåt höger. Den vänstra är ansatt något högre än den högra. Tolkningen visar att det rör sig om en bindruna mellan två **a**-runor. Runa 3 har formen av en något osymmetrisk spegelruna Φ . Den nedre spetsen av vänstra bågen ansluter inte till huvudstaven, den övre spetsen skär något genom huvudstaven, medan den högra bågens nedre bistavens spets skär något genom huvudstaven och dess övre spets inte når huvudstaven. Runan utgör en bindruna mellan två **p**-runor. – Sida B: Mellan runan 4 **r** och 6 **k** är två korta något vänstersvängda lodräta streck ytligt skurna i jämnhöjd med **r**-runans övre hälft. De ger ett diffust intryck. Möjligen utgör de en senare tillfogad spegelvänd **u**-runa. I 6 **k** är bistaven högt ansatt mot huvudstaven. Ett knappt synligt kort streck snett uppåt höger vid den övre delen av 7 **i** hör inte till inskriften. 15 mm till höger om **i**-runan är ett lodrätt streck skuret (runa 7). Vid basen är en kort linje skuren snett neråt vänster. Vid den övre hälften av strecket är sex streck skurna snett upp till höger. Därpå följer ett lodrätt streck där tre streck är skurna snett uppåt höger från den övre delen (runa 8).

Hur inskriften på sida A skall läsas och tolkas har först klargjorts av K. Jonas Nordby (2013). Han läser först de tre runorna med läsriktning från vänster till höger, och vänder sedan benet 180 grader och läser samma tre runor från vänster till höger. Tillvägagångssättet ger i första fallet $\mathcal{R}\mathcal{I}\mathcal{P}$ **rap** och i det andra $\mathcal{P}\mathcal{I}\mathcal{I}$ **pat** (se fig. 3). Den andra runan i inskriften återger läst i båda riktningarna en ensidig **a**-runa. Den runa som kan uppfattas som en spegelruna **p** återger på samma sätt runan **p**. Med Nordbys läsning och tolkning får också det korta diagonala strecket i **r**-runan sin förklaring som en **t**-runa med ensidig bistav.

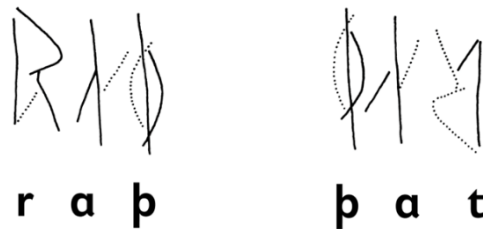

Fig. 3. Principerna för lönnskriften på SI 89. Teckning: Magnus Källström

Samma typ av lönnskrift med samma innehåll har Nordby kunnat konstatera i ytterligare fem runinskrifter: U Fv1992;172 från Skara, N A200 Gamlebyen i Oslo, N B323 och N B235 från Bryggen i Bergen samt på DR 415 i Berlin (se avbildningar i Nordby 2018, s. 101). Av de nämnda inskrifterna tillhör Sigtunafyndet tillsammans med N A200 de äldsta och de enda som kan gå ned i 1000-talet. Bergeninskrifterna N B323 och N B235 har daterats till ca 1250 resp. 1185, medan benet från Skara har daterats till tiden före 1250. DR 415 är ristad i bysantinsk elfenbensrelief från omkring år 1000, men runinskriften är uppenbarligen mycket yngre. En variant av samma typ av chiffer men med ett annat innehåll uppträder även i inskriften SI 95 från Professorn 1.

Huruvida inskriften på sida B på Sigtunabenet bildar ett enda ord är osäkert. De två sista tecknen passar inte in i något gängse lönnrunesystem (se också Nordby 2018, s. 103, 181). Om runföljden läses **ruki**, dvs. med en korrekturruna **u**, kan den förstås som ett binamn *Ruggi*, känt just i formen **ruki** i inskriften på den medeltida träskålen Vg 267 från Lödöse. Namnet hör liksom det förmodade binamnet *Rugga* (Vg 149 och Vg 139) samman med det från dialekterna kända verbet *rugga* 'röra fram och tillbaka; gå med vaggande gång' (H. Williams, *Rugstorp* eller *Ruggstorp*? Ett småländskt ortnamn – etymologi och namnvård, i: OUÅ 1998, s. 68). Om runföljden skall läsas **rki** med en utelämnad runa som tecken för ett vokalfonem, kan det t.ex. röra sig om ett kortnamn *Rīki*, ett binamn bildat till adjektivet fvn. *rīkr* 'mäktig, rik' eller kortnamnet *Rikki* bildat till sammansatta namn som *RīkulfR* och *Rīkviðr*. Enligt Nordby (2018 s. 103 not 40, 399) är dock det som har uppfattats som runa 5 i inskriften på B-sidan inte avsiktligt ristat, utan en skada. Han läser runföljden som **rki** och menar att tolkningarna *Riki* eller *Ruggi* är ohållbara.

Detta dokument ingår i en digital utgåva av runristade lösföremål från Sigtuna. Dessa publiceras fritt tillgängliga på Internet.

Texten är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter eller känner till källor som inte har utnyttjats är du välkommen att meddela dessa på nedanstående e-postadress.

Författare: Helmer Gustavson/(Magnus Källström)
Kontakt: magnus.kallstrom@raa.se

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel. 08-5191 8000
www.raa.se